

Анастасія МАРТИНОВА

ВІКТОР СВЯТІШІН — «СПІВЕЦЬ» ВИБОРЗЬКОЇ ЗЕМЛІ (1877—1942)¹

Повертається із забуття ім'я Віктора Святішіна, вмілого рисувальника та доброго живописця, автора акварельних робіт, замальовок, фотографій із зображеннями історичних будівель рідного Выборга, природи Карельського перешийка. Ім'я художника добре відоме у Фінляндії, однак у самому Выборзі про нього практично нічого не знають.

Ключові слова: Віктор Святішін, Выборг, художник, акварель, туш, фотографія, учитель, музей, мистецтво, Карельський перешийок, Атенеум, Лахті, Салми.

© А. МАРТИНОВА, 2015

Загальнокультурні відносини між Росією і Фінляндією мають тривалу і багату історію. Особливо яскраво вони проявилися в мистецтві. Фінський художник з російським ім'ям Віктор Святішін (Светіхін) на початку ХХ ст. написав безліч акварельних робіт з видами Выборга і Карельського перешийка. Крім того, він був талановитим фотографом, ілюстратором і вчителем малювання, і майже все життя майстра була пов'язане з фінським Выборгом. Як виявилось, у Фінляндії сприймають Віктора Святішіна саме як фінського художника. Фіни ставляться дуже трепетно до своєї культурної спадщини, тому увічнили пам'ять про Віктора Святішіна: із зображеннями робіт художника випущені поштові листівки, а в 2009 р. в місті Лахті виданий фінською мовою єдиний барвисто ілюстрований альбом про його творчість [8].

Зупинимося детальніше на стані вивченості цієї теми. Віктор Святішін абсолютно невідомий російським мистецтвознавцям. У Росії, в рідному місті художника, Выборзі, про нього практично нічого не знають, оскільки літератури російською мовою про цього художника немає, відомості уривчасті. Зважаючи на це, автор статті переклала частину каталога: *Tuula Pöyhä (päätoim.), Leena Rätty ja Sari Kainulainen (toim.). Viktor Svaetichin. Karjalan kuvaaja. — Lahti, 2009.* В той же час в № 1 за 2012 р. у газеті Виставкового центру «Ермітаж-Выборг» була розміщена невелика замітка «Віктор Светіхін — аквареліст, фотограф, художник» Еву Рейя і Леен Рятю, співробітників музею Південної Карелії м. Лаппеенранта, яка дає короткі відомості про життя і творчість художника. Крім того, на підставі нашого дослідження була опублікована стаття «З любов'ю про милого Выборгові: Віктор Светіхін» в № 31 за 2014 р. у газеті «Реквізит», яка містить коротку інформацію про життєвий шлях майстра. Особливий дослідницький інтерес представляє генеалогічне дерево сім'ї Святішїних, розміщене автором Rafael Olin на електронному ресурсі gw5.geneanet.org. Крім того, на інтернет-сайті музею Лахті (lahdenmuseot.fi) та електронному он-лайн ресурсі фінських музеїв (suomenmuseotonline.fi) ми можемо побачити деякі акварельні роботи Віктора Святішіна з музейних фондів. Наша стаття, крім мистецтвознавчого дослідження робіт художника, своєю метою ставить введення в науковий обіг ро-

¹ Українською мовою науковий матеріал про художника публікується вперше. Переклад з фінської А.Г. Мартинової.

сійського мистецтвознавства нового унікального мистецького та історико-культурного матеріалу.

В Історичному музеї міста Выборга, що розташовувався на Ратушній площі, до Зимової війни (1939 р.) зберігалося безліч акварелей, замальовок історичних будівель, фотографій художника [12]. Великий інтерес представляють фотографії В. Святішіна зі самого музею, його експозиції. Експозиція музею була вивезена до Фінляндії напередодні Зимової війни, тому скласти уявлення про колекції музею ми можемо тільки за фотографіями В. Святішіна. Акварелі художника представляють особливу цінність, оскільки на них зображений довоєнний Выборг, тобто місто до його входження до складу СРСР. Акварелі в подробицях зображують історичні будівлі Выборга і його околиць. Написані в світлих м'яких пастельних тонах вони привабливі як для пересічного глядача, так і професійного мистецтвознавця. З величезною любов'ю Віктор Святішін писав кожен куточок рідного міста. Роботи автора неможливо переплутати з чиймись іншими, оскільки художню манеру Віктора Святішіна відрізняє дуже тонкий, індивідуальний стиль. Поряд з цим, серед робіт майстра неможливо виділити якусь одну, або декілька. Вони складають єдине стильове ціле, створені в одній техніці. У роботах Віктора Святішіна, на перший погляд, немає динаміки, руху, напруження, вони статичні. Однак уважніше ознайомлення з творами художника дає змогу зрозуміти, що гадана статика є відображенням особливого медитативного споглядального стану душі, що насолоджується красою та гармонією величної північної природи.

Звернемося до біографії майстра. Віктор Святішін народився 22 грудня 1877 р. в Салми² [8] в селі Тулем, в «садибі Юсупова» [4]. Віктор походив з багатодітної сім'ї і був молодшим із 11 дітей [10]. Його батько, глава сім'ї, Фрідріх (Феодор-Фріц) Святішін (Feodor (Fritz) Alexandrov Svaetichin, народився 1837 р. в Тайпалсаарі, фін. Taipalsaari), помер в 1881 р. в Салми. Після того як мати, Елізабет Святішіна (Elisabeth Alexandrina Maria Westenius, народилася у 1845 р.

Віктор Святішін. «Піщаний пляж», 1902 р. Техніка: масло, холст. Розміри: 34,5×51 см. Місцезнаходження: Міський музей Лахті, Фінляндія

в Або (сучасне Турку) — померла в 1912 р. у Выборзі) [10] овдовіла, вона піклувалася про одинадцятьох дітей одна. Найстаршому з дітей на момент смерті батька було дванадцять років, а молодшому — кілька місяців, самому ж Віктору було тоді чотири роки. Коли помер Фрідріх Святішін, сім'я жила в місті Выборзі в районі Пантсарлахті³ [8]. Мати намагалася заробляти на життя шиттям, але засобів до існування було мало.

У Віктора проявився ранній інтерес до малювання. Відомий факт, що коли він пошкодив праву руку, то навчився малювати лівою, оскільки не міг дочекатися, коли заживе рука. Звичка малювати лівою рукою закріпилася на все життя, а праву руку він використовував тільки для письма. Різнобічно обдарований, Віктор займався різьбою по дереву, вирізав макети будівель, декоративні рами для своїх картин [7]. Художник дуже любив класичну музику, що згодом відбилася на його творчості, надаючи особливу гармонію композиційним побудовам полотен.

Свою освіту художник починав у народній школі міста Выборга, а потім, у період 1895—1898 рр., він вивчав малюнок і живопис в художній школі Выборзька друзів мистецтва під керівництвом художника Арвида Лільелунда (Arvid Liljeundin). З 1898 по 1901 рр. він продовжив навчання в художній школі «Атенеум» в Гельсінкі. Віктор отримав

² Салми (фін. I. Карельського. Salmi, швед. Salmis) — селище в Піткярантском районі Карелії. Салмінський є адміністративним центром сільського поселення. З фінської мови назва селища перекладається як «протока».

³ Пантсарлахті (фін. Pansarlahhti) — район міста Выборга, розташований між центром міста і Батарейної горою. Примикав до бастиону Панцерлак, від якого і отримав свою назву. Зараз на цьому місці розташовується Садова вулиця.

Віктор Святішін. «Vesiportinkatu (вулиця Водяних Воріт / сьогодні Водяної Застави) і вежа (Часова)», 1905 р. Техніка: папір, акварель. Розміри: 18×26 см. Місцезнаходження: Міський музей Лахті, Фінляндія

ряд студентських стипендій (грантів), які дали змогу йому удосконалювати свою майстерність. Коли Святішін повернувся в Выборг з Гельсінкі, у нього була глибока художня освіта. Віктор почав працювати в середній школі вчителем малювання, а у вільний час присвячував себе творчій роботі [8]. Учні називали його «Ветехін», що краще лягало на фінську вимову [4].

У травні 1902 р. у Выборзі відбулася персональна виставка Святішіна в художній школі. До цього часу Святішін вже кілька років брав участь у різних художніх виставках. Перша згадка про це зустрічається вже в 1899 р., коли студент Віктор Святішін був прийнятий в мистецький колектив міста Тампере, де і була організована місцева виставка декоративно-прикладної творчості. В виставках, організованих мистецьким товариством Тампере, Святішін брав участь ще в 1903 і 1905 роках. Так само він брав участь у щорічних виставках у Выборзі 1900—1902 рр. і 1906—1908 рр., у весняній виставці товариства мистецтва Атенеум, що проходила в травні-червні 1901 р. і в 17-й щорічній виставці художнього товариства Турку навесні 1907 року [16].

Таким чином, кар'єра художника мала гарний початок. Віктора Святішіна оцінили як вмілого рисувальника та доброго живописця. У 1906 і 1908 рр. художник здійснив кілька поїздок до Німеччини, принаймні, на одну з них отримавши грант. Результатами поїздок з'явилися дві відомих в Німеччині акварелі «Näköala Berliinistä» (Вид Берліна) 1906 р., і робота «Kevätmaisema, aihe Hermdorffista» (Весняний пейзаж в Хермсдорфе) [8].

Як уже зазначалося, крім живопису та графіки одним з улюблених занять художника була фотографія. Це «нове» мистецтво завжди було важливою частиною життя художника, він плекав великий інтерес до його можливостей. Віктор Святішін зробив багато фотографій Выборга. Вдома у нього була спеціальна темна кімната, де він проявляв негативи і друкував фотографії [8]. Кожної весни він обходив місто та околиці, роблячи чудові знімки. Він фотографував і урочисті події, і людей, і будівлі. Віктор вставав до зорі і проявляв знімки, а до ранку весь будинок був завішаний фотографіями, що сохнули на мотузках [4]. Більше двохсот фотографій з колекції Святішіна виставлялися в Гельсінкі [8].

В лютому 1913 р. адміністрація Історичного музею міста Выборга вперше замовила роботу у Святішіна. Перед художником стояло завдання відобразити всі пам'ятні куточки Выборга і його околиць. Художник написав картину маслом із зображенням південних валів міста і затоки. Це полотно було завершено в квітні того ж року і куплено музеєм за 175 марок. Восени музеєм було придбано за 1030 марок ще додатково 24 акварелі і 30 малюнків тушшю, що зображують Карельський перешийок. Після цього музей став купувати роботи Віктора Святішіна регулярно: картини, малюнки, акварелі та фотографії. Наприклад, в листопаді 1916 р. було придбано 25 акварельних робіт і 22 малюнки тушшю, в грудні 1918 р. в цілому 70 різних робіт, а в грудні 1919 р. 104 роботи. Востаннє музей купував роботи Святішіна в березні 1939 року [8].

Всього Віктор Святішін виконав 904 акварелі, а також 188 фотографій і 68 вісім малюнків тушшю із зображенням Выборга до Зимової війни 1939 року [8]. Розуміючи, що кардинальні зміни політичного устрою, а також війна неминучі, вла-

да і мистецька громадськість Виборга прагнули зберегти образ міста, відображений в роботах майстра. Колекція, евакуйована з музею під час радянсько-фінської війни 1939 р., була передана пізніше фонду Торккель. З 1950 р. за рішенням Міністерства внутрішніх справ Фінляндії колекція зберігалася в Історичному музеї м. Лахті, а в 1990 р. право на розпорядження колекцією отримав Виборзький фонд (Viipurin Foundation). Зараз частина цієї колекції розташовується в Музеї Південної Карелії в місті Лаппеенранта ⁴.

У 1916 р. 39-річний Віктор Святішін одружився з Дженні Ліді Кувааян (Jenny Lydia Kuvajan, 1888—1947) [10]. У тому ж році він почав будувати свій дім в Сяйнію⁵ (залізнична станція Сяйнію до Зимової війни була четвертою за величиною в Фінляндії) на ділянці в 2500 квадратних метрів. Виборг був всього в милі від ділянки і, сівши на поїзд, можна було за чверть години повернутися в місто. Таким чином, Святішін оселився у власному будинку вже в зрілому віці. Коли у Віктора з дружиною з'явився свій будинок, художник посадив сад, став вирощувати різні сільськогосподарські культури, необхідні для родини. Сім'я художника в той час вже була не маленька — вона складалася з дружини, двох дочок [8] (Aija-Lis Svaetichin, Christel Svaetichin) і молодшого сина (Helge Svaetichin) [10], які з початку 1930-х рр. пішли у фінські школи. Однак ніхто з дітей митця не успадкував таланту батька, син Хельге став інженером, а молодша дочка Святішіна — кваліфікованим картографом [8].

Пізній період творчості Святішіна значиться глибокою любов'ю до природи рідного краю. Риболовля була спільним захопленням для Віктора Святішіна і його сина Хельге. Художник любив спостерігати за рибами, птахами, цікавився рослинами, робив різні ботанічні та анімалістичні замальовки [8].

На початку Зимової війни 1939 р. Святішін з родиною був змушений покинути свій будинок і евакуюватися до Фінляндії. Але і в евакуації художник

Віктор Святішін. «Виборг. Імператорська вулиця. Двір» (сьогодні вул. Виборзька буд. 11), 1913 р. Техніка: папір, акварель. Місцезнаходження: Музей Південної Карелії м. Лаппеенранта. Фонд міста Виборга

малював у колишньому ритмі. Картини цих років були наповнені ідилічним настроєм, що відбивалося в пейзажах з видами сільської ріллі (Святішін і раніше захоплений сільським господарством), озер і лісів рідного краю [8].

Місто Виборг займав чільне місце у творчості художника, особливо в ранній і зрілий період його творчості. Пейзажна робота Віктора Святішіна «Піщаний пляж», написана в 1902 р., зараз знаходиться в Історичному музеї фінського міста Лахті. На картині зображений зимовий вид Виборзької затоки з боку Виборзького, або Хієкка (фін. Hiekka), селища, типовий для півночі морозний зимовий день. Картина виконана олійними фарбами на полотні і складається з двох планів. Як на передньому плані, так і на задньому ми бачимо рибальські човни, занесені снігом. Затока частково замерзла, залити покритий льодом припорошені снігом. Художник досягає відчуття морозного зимового дня шляхом чергування темних і світлих плям і переважання білого кольору. Небо на полотні зображене в сіро-синіх барвах з додаванням білил. При першому враженні від картини створюється відчуття димки. Темні акценти художник розставляє на конкретних предметах: рибальські човни, будиночки. Саме тому вони виглядають темними плямами на світлому фоні. Якщо подумки провести кілька горизонталей, то ми побачимо, що їх всього три. Перша горизонталь починається з нижнього лівого кута, зліва направо. Другу горизонталь можна подумки

⁴ «Виборг і його околиці початку ХХ століття». З анотації до виставки «Види Виборга і парку Монрепо в акварелях Віктора Святішіна».

⁵ Сяйнію (фін. Säimio). Нині Верхньо-Черкасово, залізнична станція Виборзького напрямку. Платформи станції розташовані в селищі Черкасово Виборзького району Ленінградської області, між платформами 117 км і Лазаревка. Станція частково розташована в місті Виборзі.

Віктор Святішін. «Виборг. Bastiон Пантсарлахті і початок Імператорської вулиці» (bastiон Панцерлак і вул. Виборзька), 1905 р. Техніка: папір, акварель. Місцезнаходження: Музей Південної Карелії м. Лаппеенранта. Фонд міста Виборга

прокреслити паралельно до піщаного пляжу, охоплюючи кам'яні укріплення, рибальські човни. Третя горизонталь — це темний ліс на задньому плані, витриманий в темно-синіх тонах з додаванням білих, і закінчується жовтуватою серпанком в правому верхньому кутку картини. Всі три плани об'єднує невеличкий вітрильний човен. Саме це зображення парусника поглиблює композицію, надає їй повітряної атмосфери. Крім того, художник робить акцент на вітрильному човні зі знятими вітрилами ще й для того, щоб підкреслити раптовий прихід зими. З цією ж метою Святішін пише на другому плані і рибальські човни, припорошені снігом. Введення чистих темних фарб в композицію: світло і темно-коричневих, синіх, сіро-синіх створюють ритмічну різноманітність, вносять мажорні ноти і є прийомом, що робить композицію різкою живою. Ритм художник передає за допомогою кольору і великого простору, які створюють загальний спокійний настрій картини, налаштовують на умиротворення. Колірні контрасти полотна засновані на змішуванні холодного і теплого. Лінія горизонту на картині досить висока, і небо займає лише невелику частину композиції. Небо тут виступає як частина композиційного фону, що допомагає художнику спрямувати погляд глядача на ліс і будиночки на задньому плані. Формат картини горизонтальний (втягнутий), тим самим художник задає вектор розгортання оповідної композиції. Загальний колорит картини м'який, спокійний і на глядача діє заспокоїливо. Фактура барвистого шару картини ма-

това, злита, гладка. Необхідні кольори і відтінки досягались художником шляхом змішування фарб на палітрі. Головний задум полотна «Піщаний пляж» — написання характерного для північних широт зимового морозного дня Виборга.

На іншому полотні, 1905 р., «Vesiportinkatu (вулиця Водяних Воріт, нині Водяної Застави) і вежа (Годинна)» зображено літній пейзаж. Зараз робота також знаходиться в Історичному музеї м. Лахті. Пейзаж написаний на папері в улюбленій акварельної техніці художника і складається з декількох планів. На першому плані є середньовічна вулиця, що піднімається в гору, з боків якої стоять дерев'яні споруди. На другому плані у кінці вулиці Годинна вежа, оточена листям дерев. Композиція гарно прочитується завдяки чіткому розподілу кольорних мас. Салатово-зелене листя дерев, світло-коричневі тони дерев'яних будинків, розташовані по обидва боки вулиці, сірі тони бруківки і білосніжна Годинна вежа виконані в пастельних тонах. Ліва сторона вулиці в тіні. На будівлі, розташованій праворуч, ми бачимо яскраві тіні, які падають зліва направо. По розташуванню тіней ми можемо зробити висновок про те, що на картині зображений вечір річного спекотного дня. На вежі стрілки показують час нечітко і розрізнити хвилину і годину стрілки важко, але якщо вдивитися, можемо побачити, що годинник на вежі показують 7 годину вечора. По сіро-блакитному небу пливуть перисті хмари. Будівля Годинна вежа виглядає світлою плямою на загальному, більш насиченому темному тлі, тим самим контрастуючи з навколишнім середовищем. Якщо подумки намалювати кілька вертикалей на картині, то їх вийде близько шести. Єдина горизонталь відокремлює вулицю Водяної Застави від Годинної вежі, і тим самим ділить композицію картини на дві частини. Ритм картини переданий не тільки геометрією форм, але і кольором, світлом і контрастом, створюючи загальний настрій картини і налаштовуючи глядача на піднятий лад. Колірні контрасти полотна засновані на чергуванні холодного і теплого. Підмішування сірого кольору нейтралізує інші кольори і робить їх «сліпими», тим самим створює ефект спекотного сонячного дня. Це дозволяє нам зробити висновок, що художник майстерно володіє мистецтвом кольору, оскільки досить бляклі сірі тони на його картині здаються живими завдяки сусідству з яскравими від-

тінками зеленого, салатого. Систему колористичних відносин даного полотна можна було б представити в наступних порівняннях: холодний-теплий, тіньовий-сонячний, далекий-близький. Ці різні способи зіставлення контрастних композиційно-колористичних складових засвідчують величезні можливості художника для досягнення мальовничості і загальної атмосфери особливого звучання твору. Горизонт на картині практично невидимий. Його закриває будівля Годинної вежі і, на другому, плані. У поле зору глядача потрапляє тільки невеликий шматок неба за вежею. Все це надає особливий «щільності» зображуваного, посилюючи враження матеріальності спекотного літнього дня. Цьому враженню сприяє і фактура барвистого шару картини, вона матова, злита, гладка. Просторова орієнтація композиції картини — вертикальна. Художник не випадково обрав саме такий вектор композиції, який як би зупиняє динаміку дії, сприяючи створенню атмосфери умиротворення. Головний задум цього полотна — закарбувати один з погожих літніх днів Выборга, які такі рідкісні для цих широт.

Акварельна робота «Выборг. Імператорська вулиця. Двір» (1913) із зібрання художнього музею Південної Карелії м. Лаппеенранта (Etelä-Karjalan taidemuseo) цікава не тільки насиченим яскравим колоритом. На картині зображений двір по вулиці Імператорській (нині Выборзька, буд. 11), який нині практично втрачений. Святішін використовує яскравий насичений цегельний колір для написання залізних дахів будівель. За невеликою дерев'яною спорудою, якої сьогодні немає, знаходиться собор монастиря «Чорних братів», споруда XV—XIX ст. (Церква Домініканського монастиря), нині майже зруйнований. Зліва за будівлею визирає шпиль цегляного кольору будівлі вежі Ратуші. Колірні контрасти полотна, як і на багатьох інших картинах художника, засновані на чергуванні холодного і теплого тонів. Шпиль вежі Ратуші знаходиться за монастирем зліва і горизонту на картині ми не бачимо, однак, виходячи з розташування архітектурних споруд, напрашується висновок, що він займає половину полотна. На картині зображений сонячний літній день, і тому зображення пронизане потоком світла. Картина написана повітряними, яскравими фарбами, чітко окреслені лінії моделюють давно втрачені архітектурні споруди. Піщана

Віктор Святішін. «Монрепо. Капела», 1919 р. Техніка: папір, туш. Місцезнаходження: Музей Південної Карелії м. Лаппеенранта. Фонд міста Выборга

поверхня землі, стіна дерев'яного будиночка так сам цегляний будинок по ліву сторону залиті потоком золотистого кольору, який розчиняється в переливах найтонших відтінків перлинно-сірого, сіро-блакитного, світло-коричневого, бежевого, персикового кольорів. Вся картина пронизана світлом, як і багато полотен Святішіна, — така велика сила фарб, що створюють враження глибини простору, м'якого повітря. Світло надає жвавості композиції, осяваючи дерев'яні споруди і відкидаючи від них тінь. Світло пронизує сходинок дерев'яних приставних драбинок, лягає на піщаний ґрунт і на кам'яні стіни будівель, а по небу повільно плывуть білі перисті хмари. Від полотна віє життєрадісність, чудовою легкістю, енергією яскравого сонячного дня. Перше враження від картини «Выборг. Імператорська вулиця. Двір» — це відчуття захоплення — так тонко зумів передати Святішін стан спокійного літнього дня в одному з двориків фінського Выборга.

Інша робота Віктора Святішіна «Выборг. Бастіон Пантсарлахті і початок Імператорської вулиці», 1905 р. (бастіон Панцерлак та вул. Выборзька), написана так само в улюбленій акварельній техніці художника. Полотно знаходиться в музеї Південної Карелії м. Лаппеенранта. Робота незвичайна своїм колоритом. Першим відмітним моментом, який приковує до себе погляди — це насичений салатого-зелений колір трави. Картина просякнута торжеством життя, оскільки зелений колір символізує саме життя. Вражаюче, як художник пише оборонну споруду XVI ст. середньовічного Выборга, вміло поєднуючи його з рельєфом місцевості,

Віктор Святішін. «Монрепо. Арочний міст», 1919 р. Техніка: папір, туш. Місцезнаходження: Музей Південної Карелії м. Лаппеенранта. Фонд міста Выборга

розташуванням серед навколишнього багатой рослинності. Колись давно бастион Панцерлак був найважливішим елементом в системі укріплень фортеці на узбережжі Выборзької затоки, і за товстими стінами досі знаходяться приміщення, за якими ховався цілий гарнізон. Однак на картині художника ми бачимо, як бастион густо заріс травом, що лише ще раз підкреслює торжество природи. Художник дуже тонко передає красу цього куточка середньовічного міста, зображуючи облицьований валунами бастион Панцерлак, який художник пише жовтими, коричневими і блакитними фарбами з додаванням білил, невелику стежку, що піднімається від Выборзької вулиці на стіну бастиону, цегляні стіни, рясно засаджену зелену траву, дерев'яні будиночки вдалині, шпиль вежі Ратуші... Великі білі хмари плывуть по небу. Темна коричнево-сіра тінь у лівій частині картини лише підкреслює літню спеку, а відчуття відкритого простору, легкості пом'якшує всі обриси. Повнота природного сприйняття, природи в єдності з людиною поєднуються в цьому полотні з тишею, споглядальним замилюванням красою пейзажного виду.

Протягом усього свого творчого життя Віктор Святішін залишався реалістичним і точним спостерігачем природи. Найулюбленішим мотивом Святішіна була природа, і особливо ліс. Віктору Святішіну, як і великому російському художнику, співцеві лісу І. Шишкіню, вдавалося точно, і одночасно поетично, передавати атмосферу конкретного типу лісу.

Цікаві своєю докладної прорисовкою деталей графічні роботи Віктора Святішіна, виконані тушшю на папері. Робота «Монрепо. Капела» була на-

мальована художником в 1919 р. і знаходиться сьогодні в музеї Південної Карелії м. Лаппеенранта. На картині зображена капела «Людвігсбург» на острові Людвігштайн з боку кам'яних сходів біля вершини скелі. Сюжет цієї роботи, як і назва самого парку (фр. *Mon Repos* — «мій спокій») — утихомирює. У композиції іншої графічної роботи «Монрепо. Арочний міст», намальованої так само в 1919 р., головним є один з китайських арочних містків, які були втрачені у воєнний час (нині відновлені). Звертаючись до історії парку «Монрепо», під пагорбом Маріентурм в кінці XVIII ст. була створена система штучних ставків і острівців, які з'єднувалися китайськими арочними містками, забезпеченими шлюзами для регулювання рівня води у ставках. Що важливо, містки були створені за проектом архітектора Д.А. Мартінееллі в 1798 р. і спочатку були кольоровими (ймовірно, використовувалася позолота). Разом з павільйоном Маріентурм арочні містки склали єдиний комплекс — «образ Китаю» в східній частині парку. Святішін відобразив дуже тонко цей цікавий сюжет у своїй роботі, копітко прорисовуючи деталі і використовуючи штрихи різної форми, товщини і сили натиску.

Ті, хто знав художника, казали, що Віктор був дуже простим і товариським, з великими знаннями в різних областях, розбирався і в актуальних питаннях політики, дуже привітним, доброзичливим, оптимістично ставився до життя. Він любив шахи, спиртним не захоплювався, і навіть під час війни не купував нічого на чорному ринку [4]. Одним із проявів його життєлюбства була його постійна працездатність. Навіть коли 63-річний художник переїхав з родиною в Гельсінкі в 1940 р. і там отримав роботу в Національному музеї Фінляндії, він енергійно взявся за справу. Зокрема, для фотоархіву музею Святішін готував фотографії з підписами англійською та німецькою мовами, одночасно за два роки художник створив цілу серію автопортретів [11].

Твори Віктора Святішіна початку 1940-х рр. становлять епогей творчого розвитку художника. У них повною мірою позначився багаторічний художній досвід, що виводить роботи на новий рівень. Роботи майстра цього періоду ставали все більш складними і вишуканими за кольором. Художник навчився віртуозно керувати колірним балансом.

Роботи Віктора Святішіна практично не продавалися: він був невмілим продавцем і не міг належно оцінити свою працю. Помер художник, як і багато його сучасників, в «чоботях». Він працював, як усі чоловіки, які не пішли на фронт, на важкій фізичній роботі, яка, врешті-решт, надломилася серце вже літньої людини. Помер Віктор Святішін від інфаркту в Гельсінкі 27 листопада 1942 р. у віці 64 роки [4], залишивши після себе цілий ряд чудових робіт, які зараз знаходяться в декількох музеях, зокрема міському історичному музеї Лахті (Lahden historiallinen museo) [13], художньому музеї Південної Карелії г. Лаппеенранта (Etelä-Karjalan taidemuseo). У його колекції постраждала, збереглося всього 557 робіт [4]. Відомо також, що картини, які не перебували на момент смерті майстра в музеях, успадкувала старша дочка художника [11].

Певна зацікавленість до біографії та творчості художника проявилася в останні три роки, відколи в міському Історичному музеї міста Лахті з 17 травня 2013 р. по 16 березня 2014 р. проходила виставка з фондів музею «Viirugi ton aino», на якій, серед інших експонатів Выборзького історичного музею, вивезених з Выборга в 1944 р., були представлені й картини художника Віктора Святішіна із зображенням Выборга і околиць. Вперше у Выборзі роботи Святішіна представили в 2011 р. у виставковому центрі «Ермітаж-Выборг» — на виставці «Выборг і Карельський перешийок в акварелях Віктора Святішіна (Светіхіна) з фондів Окружного музею Південної Карелії міста Лаппеенранта». Так само з 11 червня по 31 серпня 2014 р. деякі роботи Віктора Святішіна були вперше представлені в ГМЗ «Павловськ» на виставці «Види Выборга і парку Монрепо в акварелях Віктора Светіхіна». Всього було виставлено 20 акварельних і графічних робіт із зібрання художнього музею Південної Карелії м. Лаппеенранта (Etelä-Karjalan taidemuseo): «Селянський будинок Ускіла Выборзького приходу» (1917), «Вид Теріюкі» (1926), «Выборг. Вулиця Водяних воріт, 2» (1918), «Выборг. Імператорська вулиця. Двір» (1913), «Выборг. Вулиця Костянтинівська» (1919), «Выборг. Вулиця Вартової башти, буд. 8» (1918), «Выборг. Катерининська вулиця, 25» (1912), «Выборг. Церковна вулиця» (1918), «Выборг. Двір» (1905), «Выборг. Фронтон парафіяльної церкви» (1919), «Выборг.

Театральна вулиця» (1918), «Выборг. Бастіон Пантсарлахті і початок Імператорської вулиці» (1905). А також графічні роботи, виконані тушшю: «Выборг. Вулиця Південного валу» (1880), «Выборг. Вулиця Південного валу, буд. 18» (1919), «Монрепо. Міст» (1919), «Монрепо. Вяйнемаянен грає на кантеле» (1919), «Монрепо. Капела» (1919), «Монрепо. Арочний міст» (1919), «Монрепо. Бібліотечний флігель» (1919), «Монрепо. Колона» (1919). На акварелях і малюнках, які представили на виставці, зображені: види кріпосних стін замку, вулиці міста, сувора північна краса парку Монрепо, селянські будинки Карельського перешийка, природна краса паркових пейзажів, які побачив і зберіг для нащадків уродженець Російської імперії, фінський художник з російським ім'ям — Віктор Святішін.

Для сучасного російського і зарубіжного мистецтвознавства представляє великий інтерес образ фінського Выборга на початку ХХ століття. Яким було місто Выборг на початку ХХ ст., ми можемо дізнатися з робіт художника. Колекція робіт художника Віктора Святішіна дає відповіді на багато історико-художніх, етнографічних запитань, оскільки майстер скрупульозно відобразив кожен архітектурний споруду, а, як було згадано раніше, багато будівель в результаті двох руйнівних війн зникли з лиця землі.

Введення в науковий обіг вітчизняного мистецтвознавства творчості видатного фінського художника — Віктора Святішіна — є не тільки розширенням художніх просторів для сучасного дослідника, але й має культурно-історичне значення для відновлення історичної «пам'яті місця» міста Выборга.

1. Адашкина В.И. Знакомьтесь — Выборг / В.И. Адашкина, И.П. Вассель. — Ленинград, 1965. — 135 с.
2. Адашкина В.И. Выборг. Путеводитель / В.И. Адашкина, Н.И. Закайлов. — Ленинград, 1969. — 138 с.
3. Воронина О. Первые друзья искусства в Выборге / О. Воронина // Выборг. — 2011. — № 38.
4. ВЦ «Эрмитаж-Выборг». Эву Рейя, Леону Рятю. Виктор Светихин — акварелист, художник, рисовальщик / ВЦ «Эрмитаж-Выборг». — 2012. — № 1.
5. Калинина Л.Г. Выборгские истории: Сборник исторических статей / Л.Г. Калинина. — Выборг, 2003. — 192 с.
6. Кепп Е.Е. Выборг / Е.Е. Кепп. — Выборг, 1986.
7. Мартынова А. С любовью о милом Выборге: Виктор Светихин / А. Мартынова // Реквизит. — 2014. — № 31 (387).

8. Tuula Pöyhiä (päätoim.), Leena Rätty ja Sari Kainulainen (toim.). Viktor Svaetichin. Karjalan kuvaaja. — Lahti, 2009.
9. Agricola julkaisut. — Электронный ресурс. URL: <http://agricola.utu.fi/julkaisut/kirja-arvostelut/index.php?>
10. Виктор Святишин. Генеалогическое древо. — Электронный ресурс. URL: <http://gw5.geneanet.org/rafaelo?lang=it;p=viktor;n=svaetichin>.
11. Virtuaali Vuoksi. Virtuaalimatka saimaalta laatokalle. — Электронный ресурс. URL: http://www3.lut.fi/eki/vuoksvirtaa/virtuaalimatka_vuoksella/jokihaasteena/viktor_svaetichin.
12. Выборгский исторический музей. Ristikivi. Частный архив Карельского перешейка. — Электронный ресурс. URL: <http://ristikivi.spb.ru/albums/viipuri-museo.html?photo>.
13. Музей Лахти. — Электронный ресурс. URL: <http://www.lahdenmuseot.fi/museot/en/lahti-art-museum/collections>.
14. Museovirasto. — Электронный ресурс. URL: <http://suomenmuseotonline.fi/fi/kohde/>.
15. Салми-Мийнала. — Электронный ресурс. URL: <http://www.kolumbus.fi/leo.mirala/Miinala/MiinalaX.htm>.
16. Suomalaisen kuvataiteen bibliografia. Svaetichin Viktor. [Электронный ресурс]. URL: <http://kirjava.fng.fi/bibliografia/bibliografiat.php?path=&res>.
17. Finnish Museums Online. [Электронный ресурс]. URL: <http://suomenmuseotonline.fi/en/kohde/>.

Anastasia Martynova

VIKTOR SVJATISHIN (1877—1942),
A SONGSTER OF VYBORGH LAND

Out of oblivion has been turned the name and creative work by Vyborg painter Victor Svatishin skillful draughtsman and gifted painter, watercolourist, sketchist, photographer of his native town historic buildings as well as natural views of Karelian Isthmus. Artist's figure has been quite good known in Finland; in Vyborg as for now it was perfectly forgotten.

Keywords: Viktor Svatishin, Vyborg, artist, watercolor, indian ink, photography, Museum, art teacher, Karelian Isthmus, Atheneum, Lahti, Salmi.

Анастасия Мартынова

ВИКТОР СВЯТИШИН (1877—1942),
«ПЕВЕЦ» ВЫБОРГСКОЙ ЗЕМЛИ

Возвращается из забвения имя Виктора Святишина, умелого рисовальщика и хорошего живописца, автора акварельных работ, зарисовок, фотографий с изображениями исторических зданий родного Выборга, природы Карельского перешейка. Имя художника хорошо известно в Финляндии, однако в самом Выборге о нем практически ничего не знают.

Ключевые слова: Виктор Святишин, Выборг, художник, акварель, тушь, фотография, учитель, музей, искусство, Карельский перешеек, Атенеум, Лахти, Салми.